

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศนั้น การศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมาย เพราะการศึกษาไม่ว่าจะเป็นในระบบหรือนอกระบบโรงเรียนจะส่งผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการป้องกันประเทศได้ การศึกษาในระบบโรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ภายในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อบุคคลเหล่านั้นพ้นจากระบบโรงเรียนแล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนก็จะมีส่วนเสริมเติมให้การศึกษาที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะหลักสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศนั้น จะต้องคำนึงถึงการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ประชาชนสามารถนำเอาความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสังคมได้ เขาเหล่านั้นต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง (สุรกุล เจนอบรม, 2533 อ้างถึงใน กนกวรรณ รุกชาติ, 2541)

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ ย่อมมีความแตกต่างกันทั้งในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงภาษา ศาสนา และการแต่งกาย (องุ่น ละเต็บชัน, 2539) ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 61,878,746 คน (กรมการปกครอง, 2543) มีผู้นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 90 (มีชัย สายอร่าม, 2540) นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 5.2 (สุเทพ สุควีไล, 2544) อีกร้อยละ 4.8 นับถือศาสนาคริสต์และอื่นๆ

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือในประเทศไทยมากเป็นอันดับสองรองจากศาสนาพุทธ (องุ่น ละเต็บชัน, 2539) เป็นศาสนาที่ครอบคลุม มีความเป็นสากล และเป็นเสมือนระบบหนึ่งในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางความเป็นอยู่ในสังคม (Langgulung, 2000) มัสยิดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมุสลิม ทุกคนในชุมชนจะมีความผูกพันกับมัสยิดอย่างมาก เพราะมัสยิดเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ และมีบทบาทในการพัฒนาอิสลามิก-ชนอย่างมาก เช่น สามารถพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประพฤติตนให้อยู่ในแนวทางของศาสนาอิสลาม ตลอดจนสามารถปฏิบัติตนในฐานะประชาชนของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี เป็นต้น ในแต่ละมัสยิดนั้น จะมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทำหน้าที่บริหารมัสยิด ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตราที่ 35 วรรค 12 (วินัย สมะฮะฮุน, 2542) บัญญัติว่า คณะกรรมการ

อิสลามประจำมัสยิด มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 2 มาตราที่ 12 ซึ่งบัญญัติว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ให้บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ซึ่งสถาบันทางศาสนาสำหรับชาวมุสลิมนั้น หมายถึงมัสยิดนั่นเอง

มัสยิดทุกแห่งเป็นศูนย์กลางการศึกษารวมของชุมชน โดยเป็นสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้สำหรับสมาชิกในชุมชนทุกระดับตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ เช่น สถานที่สำหรับเด็ก ซึ่งแต่ละมัสยิดจะเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาลอิสลาม โรงเรียนเราเงาะห้ นอกจากนี้ มัสยิดยังได้จัดการอบรมศาสนาแก่เยาวชนในภาคฤดูร้อนที่นิยมเรียกว่า “ค่ายอบรมจริยธรรมเยาวชนภาคฤดูร้อน” เด็กที่เข้าอบรมจะเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา มัสยิดยังมีบทบาทในการพัฒนาอิสลามิกชนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่จนถึงวัยชราด้วย เช่น การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนศาสนาสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะจัดกันในวันศุกร์ บางมัสยิดจัดวันเสาร์ และบางมัสยิดจัดภาคกลางคืน กิจกรรมที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ มัสยิดมีห้องสมุดไว้คอยบริการสมาชิกในชุมชน โดยในห้องสมุดนั้นนอกจากจะมีหนังสือ ตำราต่างๆ เกี่ยวกับวิชาการศาสนาแล้ว ยังมีตำราวิชาสามัญและหนังสือร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับการบ้านการเมือง และการประกอบอาชีพด้วย นอกจากนี้มัสยิดจะมีการแสดงสุนทรพจน์ (คุฏบะฮ์) ทุกวันศุกร์ ในวันศุกร์นั้นสมาชิกชุมชนที่เป็นชายจะมาละหมาดร่วมกันที่มัสยิด อันเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเนื้อหาของการแสดงสุนทรพจน์นั้น จะเป็นการแสดงในรูปแบบของการอบรม การตักเตือน การให้โอวาท และการแนะนำ (ตายุคิน อุสมาน, 2543)

สถาบันมัสยิดมีผู้บริหารเหมือนกับสถาบันอื่นๆ ในสังคม คณะผู้บริหารมัสยิดเรียกว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” โดยได้รับการเลือกจากสมาชิกของมัสยิดนั้นๆ คณะกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน และไม่เกิน 15 คน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะมีจำนวน 15 คน มีอิหม่ามเป็นประธาน แต่ละมัสยิดจะมีครูผู้สอน 1 คน คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมัสยิด และการบริหารมัสยิดจะมีประสิทธิภาพหรือประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (ตายุคิน อุสมาน, 2543)

ในประเทศไทยมีมัสยิดที่จดทะเบียนการจัดตั้งจนถึงปี พ.ศ. 2544 (สำนักจุฬาราชมนตรี,

2544) จำนวนทั้งสิ้น 3,036 แห่ง โดยแบ่งสถานที่ตั้งเป็นภาคต่างๆ ดังนี้

กรุงเทพมหานคร	161	แห่ง
ภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	194	แห่ง
ภาคตะวันออก	91	แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	8	แห่ง
ภาคเหนือ	27	แห่ง
ภาคใต้ตอนบน	589	แห่ง
ภาคใต้ตอนล่าง (5 จังหวัดชายแดนภาคใต้)	1,966	แห่ง

จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยจังหวัดสงขลา (มีมัสยิดทั้งหมด 322 แห่ง) จังหวัดนราธิวาส (มีมัสยิดทั้งหมด 517 แห่ง) จังหวัดสตูล (มีมัสยิดทั้งหมด 166 แห่ง) จังหวัดยะลา (มีมัสยิดทั้งหมด 351 แห่ง) และจังหวัดปัตตานี (มีมัสยิดทั้งหมด 583 แห่ง) (สำนักจุฬาราชมนตรี, 2544) จะเห็นได้ว่าจังหวัดปัตตานีมีมัสยิดมากที่สุด เกือบถึงร้อยละ 20 ของมัสยิดทั้งหมดในประเทศไทย

ในอดีต บทบาทของมัสยิดกับการจัดการศึกษามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนการสอนประเภทอิสลามศึกษา ซึ่งถือเป็นกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนลักษณะหนึ่ง มัสยิดก็คือโรงเรียนและโรงเรียนก็คือมัสยิด คณะกรรมการประจำมัสยิดเป็นผู้จัดการศึกษาที่เข้มแข็ง แม้ในปัจจุบัน มัสยิดก็ยังมีบทบาทที่สำคัญในการจัดการศึกษา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างมัสยิดกับการศึกษาซึ่งเคยมีอยู่เดิมกลับลดน้อยลงลงอย่างน่าเป็นห่วง ส่งผลถึงคุณธรรม จริยธรรมของสมาชิกในชุมชนลดลงตามไปด้วย

เนื่องจากการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิดปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษาอย่างจริงจัง จึงไม่มีการรายงานถึงปัญหาอุปสรรคอย่างเป็นทางการ แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่เป็นชาวมุสลิมเอง และได้เคยเป็นผู้สอนในมัสยิด และได้สัมภาษณ์ผู้เรียน ประชาชน และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่อย่างไม่เป็นทางการหลายครั้งในสถานการณ์ต่างๆ กัน ได้พบประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ครูสอนศาสนาอิสลามตามมัสยิดต่างๆ ยังไม่เข้าใจนโยบายความมั่นคงของชาติ
2. หลักสูตรและหนังสือเรียนต่างๆ ที่นิยมใช้กันอยู่นั้น ส่วนใหญ่จัดพิมพ์ขึ้นเป็นภาษามลายู ภูมิ และอาหรับ ซึ่งบางส่วนจัดซื้อมาจากต่างประเทศ จึงมีเนื้อหาสาระบางตอนไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของประชาชนไทย
3. ใช้ภาษามลายูและภาษาอาหรับในการสอน ทำให้ผู้เรียนอ่อนภาษาไทย

4. มีการจัดทำหลักสูตรและจัดซื้อจัดหาหนังสือเรียนตามความพอใจของผู้สอน ทำให้เกิดปัญหาความมั่นคงของชาติได้
5. การจัดการเรียนการสอนมิได้มุ่งเน้นเรื่องการใช้ภาษาไทย ความสำนึกในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหลัก
6. การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนที่มีลักษณะสังคมแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของชาติ จึงอาจทำให้เกิดปัญหาด้านการแบ่งแยกระหว่างประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามกับประชาชนที่นับถือศาสนาอื่นๆ
7. การแก้ปัญหาการบริหารและการจัดการของรัฐ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในมัธยมไม่สามารถทำได้โดยฉับพลันทันที เพราะขาดเอกภาพในการบริหารและการบังคับบัญชา ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด
8. โอกาสของประชาชนมุสลิมที่จะได้รับการศึกษามีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนในชนบท เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถจัดบริการการศึกษาได้อย่างทั่วถึง
9. ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดำ เนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านภาษา ความไม่เจริญเติบโตทางด้านสมอง เนื่องจากภาวะทุพโภชนาการและการขาดเทคโนโลยีทางการศึกษา
10. ค่าตอบแทนของผู้สอนไม่มีความแน่นอน ทำให้ผู้สอนขาดความกระตือรือร้นในการเตรียมการสอนและจัดการเรียนการสอน

การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน รัฐบาลได้มีแนวทางบริหารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2540 ประการหนึ่ง คือ การกระจายอำนาจ กระจายรายได้ และกระจายโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจและร่วมดำเนินการ แทนที่จะรอรับบริการจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว (สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 2542) นอกจากนี้ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตราที่ 58 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ได้ระบุถึงการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการศึกษาดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดม

ทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

จากข้อบัญญัติข้างต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระดมสรรพกำลังทรัพยากร หน่วยงาน องค์กร ชุมชน ครอบครัว และบุคคลที่มีอยู่ทั้งในภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการ การศึกษานอกระบบ โรงเรียนแก่ประชาชนคนไทยทั่วประเทศให้กว้างขวางและทั่วถึงอย่างมีระบบชัดเจน เป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้อย่างคล่องตัวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังที่ สุนทร สุนันท์ชัย (2529 อ้างถึงใน วรณวิไล วรวิกโฆษิต, 2540) ได้กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชน นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะงานบางอย่างถ้าไม่ได้ประชาชนช่วยดูแลแล้ว งานนั้นจะบกพร่อง ทำให้ขาดคุณภาพ หรืออาจจะถูกทอดทิ้ง” และการที่จะกระจายอำนาจดังกล่าวให้ได้ผลดี จำเป็นต้องอาศัยองค์กรท้องถิ่นที่จะดำเนินการ และเป็นตัวกลาง เชื่อมประสาน ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ซึ่งองค์กรที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะในชุมชนมุสลิมนั้น ได้แก่ มัสยิด

ในอดีต ภาคเหนือ ใต้ กลาง และอีสานของไทยในปัจจุบันนั้น มิได้รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันหรืออยู่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดียวกัน หากภูมิภาคแต่ละแห่งนั้นมีภูมิหลังความเป็นมาอันวิวัฒนาการขึ้นเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองของตนเอง และเป็นรากเหง้าเก่าแก่ที่หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนค่านิยมของผู้คนในภูมิภาคนั้นๆ ให้มีลักษณะเฉพาะของตน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538 อ้างถึงใน ผาสุขสันต์ ไหมทิพย์, 2540) โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้อันประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลา และสตูล (วนิช สุรารัตน์, 2528) ซึ่งโดยสภาพทางภูมิศาสตร์ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาสเป็นแผ่นดินที่ติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน ตั้งอยู่สุดชายแดนภาคใต้ฝั่งทะเลตะวันออกของประเทศไทย โดยมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นเป็นพิเศษคือ ภูมิภาคแถบนี้มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม และมีวิถีชีวิตอย่างมลายู – อิสลามเป็นแกนหลักมากกว่าผู้นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีวิถีชีวิตอย่างไทยพุทธ ปัจจุบัน 3 จังหวัดดังกล่าวจึงมักถูกเรียกชื่อรวมๆ กันว่า “สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” (อุปทฤธิ์ ศรีจันทร์, 2540)

จังหวัดปัตตานีในปัจจุบันเป็นหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีมัสยิดทั้งหมด 583 แห่ง (สำนักจุฬาราชมนตรี, 2544) จังหวัดปัตตานีแบ่งออกเป็น 12 อำเภอ 2 เทศบาล 10 สุขาภิบาล 115 ตำบล 627 หมู่บ้าน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) จำนวนประชากรของจังหวัดปัตตานีมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ตามหลักฐานทะเบียนราษฎรประกาศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2543 จังหวัดปัตตานีมีประชากรทั้งสิ้น 612,127 คน (กรมการปกครอง, 2543) ประชากรจังหวัดปัตตานีนับถือ

ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 85.53 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 13.73 ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์และอื่นๆ (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ, 2542)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 81 ได้กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจนว่า การจัดการศึกษาอบรมต้องให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 6 จึงได้บัญญัติไว้ชัดเจนเช่นเดียวกันว่า การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม (สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 2542)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรมตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น มัสยิดหรือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีบทบาทมากในการกำหนดนโยบายและจัดการศึกษาในมัสยิดให้กับสมาชิกในชุมชน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายของมัสยิด ส่วนประชาชนผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เป็นผู้รับบริการการจัดการศึกษาสาเหตุที่เลือกศึกษาประชากรที่อยู่ในวัยใหญ่นั้น เพราะวัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีบทบาทมากในสังคม ถ้าผู้ใหญ่ได้รับการพัฒนาไปในแนวทางที่ดีแล้ว ความดีและความเจริญก็ส่งผลไปยังประชากรวัยอื่นๆ ด้วย และหากบุคคลทั้ง 3 กลุ่มได้ร่วมมือกันเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ดังกล่าวแล้ว จะทำให้สมาชิกในชุมชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในที่สุด

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาด้านอิสลามศึกษาในมัสยิดมีความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด ที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง การที่เลือกศึกษามัสยิดทั้งในและนอกเขตอำเภอเมืองนั้น เพราะผู้วิจัยคิดว่า ความห่างไกลจากอำเภอเมือง สภาพวิถีชีวิต อาชีพ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันอาจทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันได้ โดยกำหนดให้จังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากเห็นว่า จังหวัดปัตตานีมีความเหมาะสมหลายประการ ซึ่งจากข้อมูลของกรมการปกครอง (2543) พบว่าประชาชนในจังหวัดปัตตานีกำลังประสบปัญหาต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ปัญหาด้านความรู้และการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีมัสยิดมากที่สุดในประเทศไทย (สำนักจุฬาราชมนตรี, 2544) สามารถเป็นตัวแทนของ

มัธยมทั่วประเทศได้ โดยในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัธยมสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการอิสลามประจำมัธยม ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเลือกหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติและรู้สภาพของการเรียนการสอน และผู้เรียนผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้รับบริการผ่านผู้สอนและเป็นวัยที่มีบทบาทมากในสังคม และคณะกรรมการอิสลามประจำมัธยม เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องข้างต้นระหว่างมัธยมที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยมต่างๆ ในจังหวัดปัตตานี และทั่วประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัธยม และผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยมเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม จังหวัดปัตตานี จำแนกตามอายุ อาชีพ และวุฒิการศึกษา
2. เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัธยมกับผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัธยม จังหวัดปัตตานี
3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัธยมและผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัธยม ระหว่างมัธยมที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัธยม จังหวัดปัตตานี
4. ศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประธานกรรมการอิสลามประจำมัธยมและผู้สอนประจำมัธยม เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัธยม จังหวัดปัตตานี

สมมติฐานในการวิจัย

การสังเกตและอธิบายความแตกต่างของมนุษย์มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลแล้ว นักเขียนชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียง เช่น โฮเมอร์ (Homer) หรือเฮมิงเวย์ (Hemingway) ได้เขียนถึงบุคคลต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปทั้งด้านหน้าตา ท่าทาง อุปนิสัย นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งชนชั้นวรรณะ ความเสมอภาคของบุคคล และความเท่าเทียมกันในเรื่องค่านิยม (รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2543)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของมนุษย์ ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกัน ดังที่ สุชา

จันทรเอม (2524) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมแตกต่างกันไป ประกอบกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลของสกินเนอร์ (Skinner, 1968 อ้างถึงใน นภาพร สิงห์ทัต, 2531) และนักการศึกษาที่ได้นำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอนมีความเห็นว่า การเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งอาจจะแตกต่างทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา หรือความแตกต่างทางด้านความต้องการ และด้านอื่นๆ

นุฎฐ ชูบุญ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2 ” ผลการวิจัยพบว่า เมื่อจำแนกตามประเภทการดำเนินงาน (อาชีพ) บุคลากรเหล่านี้มีทัศนะต่อปัญหาการใช้หลักสูตรในด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนแตกต่างกัน

เวอุเซ็ง มะแคเฮาะ และคณะ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า มัสยิดในเมืองมีบทบาททางการศึกษาอยู่ในระดับน้อยมากที่สุด แต่ มัสยิดในชนบทมีบทบาททางการศึกษาในระดับมากที่สุด มัสยิดในเมืองมีบทบาททางด้านสังคมในระดับปานกลางมากที่สุด ในขณะที่มัสยิดในชนบทมีบทบาทในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ยังพบว่า ระดับความรู้ทางศาสนาของอิหม่ามในชนบทและในเมืองมีความสัมพันธ์กับบทบาททางด้านการเมืองที่แตกต่างกัน

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้เรียนผู้ใหญ่ ที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวิธีสอน และด้านการวัดการประเมินผล แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งประกอบด้วย ประธานและกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 583 แห่งในจังหวัดปัตตานี จำนวน 8,162 คน ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิดในจังหวัดปัตตานีทั้งหมด 17,490 คน ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จำนวน 583 คน และผู้สอนประจำมัสยิดจำนวน 583 คน รวมเป็น 26,818 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งประกอบด้วย ประธานและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจำนวน 100 คน ผู้เรียนผู้ใหญ่ของมัสยิดในจังหวัดปัตตานีจำนวน 175 คน ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 7 คน และผู้สอนประจำมัสยิด 7 คน

รวมทั้งหมด 289 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้เรียนผู้ใหญ่ ที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิด 6 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการวัดการประเมินผล

4. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา สำหรับผู้ใหญ่ในมัสยิดของจังหวัดปัตตานี ด้านผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการวัดการประเมินผล เท่านั้น

5. หลักสูตรในงานวิจัยนี้จะหมายถึงเฉพาะด้านเนื้อหาและวัตถุประสงค์เท่านั้น สำหรับด้านอื่นๆ ได้แยกเป็นเฉพาะด้านออกไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

กลุ่มตัวอย่างทุกคนได้ตอบแบบสอบถามหรือตอบการสัมภาษณ์ด้วยความรู้ ความสามารถ และความรู้สึกริ่กคิดของตนเองด้วยความจริงใจ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความคิดเห็น หมายถึง ท่าที ความรู้สึก แนวความคิด ความเชื่อ การตัดสินใจ และการแสดงออกของบุคคล ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภายหลังจากที่บุคคลนั้นได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้น เรื่อนั้นมาแล้ว ซึ่งมีทั้งความพอใจ สมใจ นิยมชมชอบ หรือไม่พอใจ ไม่สนใจ ซึ่งไม่มีการข่งน้ำหนักควว่าผิดหรือถูก ในงานวิจัยนี้หมายถึง การแสดงออกในการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

2. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิด หมายถึง การจัดบริการทางอิสลามศึกษาที่ทางมัสยิดจัดขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนมุสลิมวัยผู้ใหญ่ เกี่ยวกับคำสอนต่างๆ ของศาสนาอิสลาม

3. มัสยิด หมายถึง สถานที่ซึ่งบรรดาผู้นับถือศาสนาอิสลามใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและไม่ใช่พิธีกรรม มีอาณาเขตชัดเจน ผู้สร้างมีความตั้งใจที่จะสร้างเป็นมัสยิด มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในมัสยิด

4. คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมสมาชิกประจำมัสยิด โดยมีประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือกรรมการอิสลามประจำ

จังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุม

5. ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หมายถึง อิหม่าม หรือผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด
6. ผู้สอนประจำมัสยิด หมายถึง ผู้สอนเรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิด ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยมัสยิด 1 แห่ง มีผู้สอนประจำ 1 คน
7. ผู้เรียนผู้ใหญ่ประจำมัสยิด หมายถึง ผู้เรียนชายที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้เรียนเรื่องอิสลามศึกษา ในมัสยิดของจังหวัดปัตตานี
8. การศึกษานอกโรงเรียนเรื่องอิสลามศึกษาที่จัดขึ้นในมัสยิด หมายถึง กิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับอิสลามศึกษาที่จัดขึ้นในมัสยิดสำหรับอิสลามิกชนที่เป็นวัยผู้ใหญ่
9. การศึกษาระดับอิมดาดียะฮ์ หมายถึง อิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีระยะเวลาการศึกษา 4 ปี
10. การศึกษาระดับมุดะวะสตีฎ หมายถึง อิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนกลาง มีระยะเวลาการศึกษา 3 ปี
11. การศึกษาระดับษานะวีย หมายถึง อิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีระยะเวลาการศึกษา 3-4 ปี
12. การศึกษาระบบปอเนาะแบบเก่า หมายถึง การเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่จัดโดยสถานศึกษาเอกชน ไม่มีการแบ่งชั้นเรียน ไม่มีการสอบ และไม่มียุทธศาสตร์ระยะเวลาจบ
13. พิธีหัจญ์ หมายถึง พิธีกรรมทางศาสนาของศาสนาอิสลาม เป็นหลักการอิสลามข้อที่ 5 จำเป็นสำหรับมุสลิมที่มีความสามารถทุกคนต้องประกอบพิธี ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
14. อัลกุรอาน หมายถึง คำพูดของพระเจ้าอัลลอฮ์ ที่ประทานให้แก่ท่านศาสดามุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมวลมนุษย์ ถือเป็นหลักฐานในการอ้างอิงทางอิสลามศึกษาระดับสูงสุด และน่าเชื่อถือที่สุด
15. อัสนุนนะฮ์ หมายถึง คำพูด การปฏิบัติ และการยอมรับของท่านศาสดามุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานอ้างอิงทางอิสลามศึกษาระดับรองลงมาจากอัลกุรอาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ทราบความคิดเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ผู้สอน และผู้เรียนผู้ใหญ่ที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่องอิสลามศึกษาในมัสยิด
2. ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกับ

ผู้เรียนผู้ใหญ่ ที่อยู่ในและนอกเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษาในมัสยิด

3. เพื่อใช้ผลการวิจัยให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในมัสยิดของจังหวัดปัตตานี ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้จัดต่อไป

4. ได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรื่อง อิสลามศึกษา ในมัสยิดอื่นๆ ทั่วประเทศต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย